

# Gezondheidskundige advisering woningbouw Velswijk-Noord in omgeving van geitenhouderij



# Leeswijzer

In dit rapport beschrijft de GGD hoe duiding aan de relatie tussen wonen in de buurt van een geitenhouderij en de gezondheid van omwonenden wordt gegeven.

De conclusies zijn als afsluiting in deze rapportage beschreven.

Als bijlage is de standpuntnotitie van GGD/GHOR Nederland toegevoegd.



# Inhoudsopgave

|                                       |   |
|---------------------------------------|---|
| Inhoudsopgave .....                   | 3 |
| 1 Gezondheidskundige beoordeling..... | 4 |
| 1.1 Inleiding .....                   | 4 |
| 1.2 Probleemstelling .....            | 4 |
| 1.3 Overwegingen.....                 | 4 |
| 1.4 GGD advies en aanbevelingen ..... | 5 |
| Bijlage.....                          | 6 |



# 1 Gezondheidskundige beoordeling

## 1.1 Inleiding

De gemeente Bronckhorst vroeg de GGD Noord- en Oost-Gelderland een gezondheidskundig advies te geven bij een initiatief voor woningbouw in Velswijk-Noord.

Reden voor de adviesvraag is dat het plangebied op 740 meter van een geitenhouderij ligt.

## 1.2 Probleemstelling

Welk extra kans op longontsteking levert bouwen van woningen voor toekomstige bewoners wanneer dit gebeurt op 740 meter van een geitenhouderij?

## 1.3 Overwegingen

Momenteel is er in Gelderland een geitenstop van kracht, wat betekent dat bij geitenhouderijen geen nieuwe stallen mogen worden gebouwd. Uit verschillende landelijke onderzoeken is namelijk herhaaldelijk een associatie gevonden tussen wonen op minder dan 2 kilometer van een geitenhouderij en het meer voorkomen van longontsteking. Bij onderzoek in de provincies Gelderland en Utrecht werd deze relatie bevestigd.

Uit deze onderzoeken komt naar voren dat de extra kans op longontsteking ten opzichte van het referentiegebied met 70% het grootst is op korte afstand, 500 meter van de geitenhouderij en dan gestaffeld afneemt. Op 1000 meter is deze extra kans op longontsteking tussen 70 en 20% en tussen 1000 en 2000 meter tussen 20 en 0%. Na 2 kilometer is er geen extra kans op longontsteking meer zichtbaar in de onderzoeken.

Vanwege de omgekeerde werking adviseren GGD 'en momenteel terughoudend te zijn met het toestaan van kwetsbare bestemmingen zoals woningen, kinderdagverblijven en zorginstellingen binnen 2 kilometer van een geitenhouderij vanwege de extra kans op longontsteking. Dit is bestuurlijk en ambtelijk bekend gemaakt aan bevoegde gezagen in Gelderland.

Er dient zorgvuldig te worden omgegaan met de afweging van verschillende belangen waarvan gezondheid er 1 is.

In de notitie "Landelijk gebied Velswijk Noord Toelichting" die aan de GGD ter beoordeling is voorgelegd wordt geschreven:

*Dit plan ligt buiten de 500 meter zone. Het extra risico op longontsteking is op deze afstand beperkt ten opzichte van het standaardrisico.*

De risicobeoordeling in de planologische notitie van gemeente Bronckhorst wijkt af van de duiding die GGD 'en en het RIVM op basis van de onderzoeksuitkomsten landelijk aan dit risico geven. De GGD weet niet waarop de beschrijving in de planologische notitie is gebaseerd maar wij willen uitdrukkelijk aangeven dat de aanname onjuist is geformuleerd.

GGD 'en zien een vergelijkbare beschrijving in het NPLG naar voren komen waarop de gezamenlijke GGD in Nederland 18-1-2023 een reactie hebben gegeven.

Voor toelichting verwijst de GGD Noord- en Oost-Gelderland naar het landelijk standpunt van GGD/GHOR Nederland dat als bijlage bij dit advies is toegevoegd.

Op de afstand 740 meter is de extra kans op longontsteking voor de toekomstige bewoner ten opzichte van wonen buiten 2000 meter van een geitenhouderij 20 tot 70% hoger.

Momenteel is het biologisch effect dat ten grondslag ligt aan het verhoogde risico niet bekend en hier loopt onderzoek naar. De uitkomsten van dit onderzoek worden verwacht aan het eind van 2024.

## 1.4 GGD-advies en aanbevelingen

- Het team Leefomgeving en Gezondheid van de GGD Noord- en Oost-Gelderland adviseert in samenspraak met het Boven Regionaal Team Medische Milieukunde dat de provincie Gelderland onlangs adviseerde over het thema geitenhouderij en gezondheid, om terughoudendheid in het betreffende initiatief te betrachten.
- Het extra risico op longontsteking voor toekomstige bewoners van het betreffend plangebied is 20 – 70% hoger dan voor bewoners die verder dan 2000 meter van een geitenhouderij wonen.
- Wanneer de gemeente Bronckhorst overweegt het bouwen van kwetsbare bestemmingen binnen 2 kilometer van een geitenhouderij toe te staan, adviseert de GGD om toekomstige gebruikers uitdrukkelijk te informeren over het extra risico op longontsteking.



# Bijlage



## Memo

Onderwerp  
Reactie op handreiking NPLG

|                                 |            |        |
|---------------------------------|------------|--------|
| Auteur                          | Datum      | Versie |
| WG Veehouderij<br>en Gezondheid | 18-01-2023 | 1      |

### Reactie van de GGD-werkgroep Veehouderij en Gezondheid<sup>1</sup> op de Handreiking NPLG

#### Inleiding: Handreiking Nationaal Programma Landelijk Gebied

De Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG (Conceptversie 25 november 2022) biedt de operationele invulling om te komen tot provinciale gebiedsprogramma's NPLG. Het NPLG als geheel is te zien als een programma onder de Omgevingswet. De provincies zijn als gebiedsregisseur binnen het NPLG eindverantwoordelijk voor het opstellen van gebiedsprogramma's. De verwachting is dat gemeenten, waterschappen en andere stakeholders met de provincies zullen samenwerken conform de provinciale gebiedsprogramma's.

Kerdoelen van het NPLG zijn:

- Natuur (inclusief de stikstofopgave)
- Water
- Klimaat

In het NPLG is gezondheid geen doel, maar een mee-koppelende structurerende keuze. De keuzeonderwerpen die gezondheid betreffen zijn:

- Verminderen risico's voor de gezondheid van omwonenden
- Verminderen van risico's op uitbraken met en de verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers
- Maatregelen ten aanzien van geur en fijn stof

#### Gezondheid als basisvoorwaarde

De leefbaarheid van het landelijk gebied, waaronder de gezondheid van bewoners, staat onder druk. De GGD'en ondersteunen provincies en gemeenten bij gezondheidsvraagstukken die in relatie staan tot de leefomgeving vanuit het perspectief van de Omgevingswet, waarin een gezonde leefomgeving één van de kerelementen is.

In het licht van de Omgevingswet, waarin gezondheid één van de kerndoelen is, is het daarom bijzonder dat in de Handreiking NPLG gezondheid als mee-koppel keuze wordt genoemd. **Gezondheid dient een basisvoorwaarde te zijn en geen vrijblijvende beleidskeuze.** De voorgestelde adviezen die worden gegeven op het terrein van de volksgezondheid zijn ook weinig ambitieus, met name waar het gaat om reductie van geur en fijn stof.

---

<sup>1</sup> De Werkgroep Veehouderij en Gezondheid is een thematische werkgroep van GGD GHOR NL. In de werkgroep zijn inhoudelijk deskundigen vertegenwoordigd op het gebied van veehouderij en gezondheid afkomstig van GGD'en en het RIVM.



---

Er gaat van de Handreiking geen stimulerende werking uit om gezondheid mee te nemen in de gebiedsprogramma's. Hierdoor blijven er veel kansen liggen om de leefbaarheid van het landelijk gebied te bevorderen. Een brede kijk op gezondheid, waaronder positieve gezondheid, ontbreekt omdat er geen verbinding wordt gelegd met andere

beleidsprogramma's die als doel hebben gezondheid te bevorderen. Denk daarbij aan de Landelijke Nota Gezondheidsbeleid, het Nationaal Milieuprogramma, het Programma Gezonde Leefomgeving, het Nationaal Actieplan Versterken Zoönosenbeleid, het Schone Lucht Akkoord en de initiatieven om te komen tot een gezonde en beweegvriendelijke leefomgeving. Deze programma's, en de vele regionale en lokale uitwerkingen<sup>2</sup> ervan, zijn erop gericht om een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit te bereiken en in stand te houden. Samenwerking tussen de betrokkende departementen is hierbij van belang.

GGD GHOR Nederland vraagt om:

- Gezondheid als basisvoorwaarde in het NPLG te benoemen en gezondheid geen vrijblijvende keuze te laten zijn.
- Hogere ambities te stellen aan het verminderen van de gezondheidsrisico's ten gevolge van veehouderij van de bewoners van het landelijk gebied, met name op het gebied van reductie van geur en fijn stof.
- Een bredere kijk op de gezondheid van de bewoners van het landelijk gebied te formuleren en daarbij de verbinding te maken met andere beleidsprogramma's ter bevordering van gezondheid.

---

<sup>2</sup> Wij willen ook wijzen op de [Position paper Landelijk Gebied \(vng.nl\)](https://vng.nl). De VNG wil 'een leefbaar landelijk gebied voor alle mensen, bedrijven en natuur' (in die volgorde).

---



---

## Bijlage: Achtergrondinformatie gezondheidsadviezen

### 1. In de onderstaande tekst zijn de inhoudelijke opmerkingen op de Handreiking NPLG per gezondheidsthema weergegeven. Verminderen risico's voor de gezondheid van omwonenden

*"Plaatsing van geitenhouderijen binnen een straal van 500 meter van woonkernen en specifiek (zorg) instellingen of bijvoorbeeld scholen of kinderopvang zoveel mogelijk te voorkomen."*

Uit de reeks VGO onderzoeken blijkt dat het risico op longontsteking het hoogst is binnen 500 meter maar vergroot blijft tot een afstand van 2 kilometer. De GGD adviseert conform de GGD/RIVM richtlijn Veehouderij en Gezondheid (2020) terughoudend te zijn met uitbreiding of nieuwvestiging van geitenhouderijen tot een afstand van 2 kilometer rondom gevoelige bestemmingen (zoals woningen, kinderopvang en scholen). Alsook terughoudend te zijn met het plaatsen van gevoelige bestemmingen in de buurt van bestaande geitenhouderijen, de zogenaamde "omgekeerde werking".

*"Zoveel mogelijk voorkomen dat andere intensieve veehouderijbedrijven worden geplaatst binnen een straal van 250 meter van woonkernen en specifiek (zorg) instellingen."*

De afstand van 250 meter voor veehouderijen anders dan geitenhouderijen is conform de GGD/RIVM-richtlijn, maar ook hiervoor dient de omgekeerde werking te gelden. Opvallend is dat in de Handreiking NPLG gesproken wordt van intensieve veehouderijen. Als intensief de mate van grondgebondenheid weergeeft dan is de term in deze context onjuist. Het moet gaan om alle veehouderijen, zowel intensief als extensief. Het gaat immers om de aard van de veehouderij.

*"Bij de keuze voor het stoppen verplaatsen/omschakelen/uitbreiden van bedrijven deze structurerende keuze mee te nemen bij bedrijven die zich in bovengenoemde zones rondom woonkernen, kwetsbare (zorg) instellingen of scholen bevinden."*

Ook hiervoor geldt de omgekeerde werking, dus bij het plaatsen van gevoelige bestemmingen in de nabijheid van veehouderijen geldt het advies van terughoudendheid.

De GGD realiseert zich dat bij het beleid, dat de GGD adviseert, er in verband met de woningbouwopgave knelpunten kunnen ontstaan. In dergelijke gevallen kan de GGD om een maatwerkadvies gevraagd worden.

### 2. Verminderen van risico's op uitbraken met en de verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers

*"Om het risico op uitbraken met en verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers te verminderen worden in de Handreiking NPLG op een later moment adviezen geformuleerd. Met deze adviezen krijgen decentrale overheden handvatten voor hun besluitvormingsproces binnen het NPLG, zoals in situaties waarin keuzes gemaakt moeten worden over bedrijfsbeëindiging of vergunningverlening bij nieuwvestiging, uitbreiding of omschakeling."*



---

Het verminderen van risico op zoönosen wordt erkend als mee te koppelen doel, echter de daarvoor benodigde handvatten worden niet binnen het NPLG opgenomen. Hiermee bestaat het risico dat bij nieuwvestiging, uitbreiding, etc. het zoönotische risico niet of onvoldoende meegenomen wordt, wat een directe invloed kan hebben op de lokale volksgezondheid.

De GGD adviseert bij deze dringend om het verminderen van het risico op zoönosen integraal op te nemen binnen het NPLG. En voorts direct te verwijzen naar reeds bestaande adviezen en richtlijnen, waaronder Nationaal Actieplan Versterken Zoönosenbeleid. Dit actieplan raakt ook aan verandering van landgebruik, omgang met dieren en klimaatverandering. De uitwerking van dit plan wordt door VWS, in samenwerking met LNV en andere partijen gecoördineerd. Het voorkomen van dierziekten en zoönosen begint immers bij de inrichting van natuur, water en worden beïnvloed door het klimaat. Zoönosen, het voorkomen en bestrijden daarvan, zijn daarmee direct verbonden met de drie hoofddoelen van het NPLG.

### 3. Geur en fijn stof

*"Bij de transitie van het landelijk gebied worden geur en fijnstof dusdanig verminderd dat er geen (lokale) verslechtering in leefbaarheid (waaronder geur) en luchtkwaliteit (waaronder fijnstof) meer plaats vindt, er geen extreem- of zeer slechte milieugezondheidskwaliteit meer voorkomt en er geen overschrijdingen van de Europese grenswaarden voor fijnstof meer plaatsvinden."*

Geur: Uit de gezondheidsmonitor van de GGD blijkt dat het aantal burgers met ernstige geurhinder in de afgelopen 10 jaar is toegenomen. Veehouderijen spelen hierin een grote rol. Bij de inwerkingtreding van de Wet geurhinder veehouderij in 2007 is de doelstelling gesteld dat er in 2010 geen ernstig gehinderden meer mochten zijn. In de praktijk blijkt de geurbelasting in de afgelopen jaren in sommige situaties juist toegenomen. Omwonenden ervaren door de geur gezondheidsklachten zoals luchtwegklachten, hoofdpijn en misselijkheid. De ambitie in de Handreiking NPLG gaat niet verder dan het voorkomen van een verslechtering van de huidige geursituatie, die in de praktijk al als slecht ervaren wordt.

In overeenstemming met de adviezen van de Commissie Verdaas (2016) en de Commissie Biesheuvel (2019) pleit de GGD voor een grondige herziening van het huidige geurbeleid omdat de Wet geurhinder veehouderijen omwonenden van veehouderijen onvoldoende beschermt tegen de hinder en gezondheidseffecten van geur. De rechter oordeelt hier ook zo over ([ECLI:NL:RBDHA:2022:9119, Rechtbank Den Haag, C-09-594148-HA ZA 20-547 \(rechtspraak.nl\)](#)).

Fijn stof: Ook voor fijn stof is het ambitieniveau om te komen tot een reductie van de fijn stof blootstelling van bewoners van het landelijke gebied laag. Volgens de Handreiking NPLG mag blootstelling aan fijn stof niet verder toenemen. Dit is in tegenspraak met het Schone Lucht Akkoord (akkoord tussen Rijk, alle provincies en 91 gemeenten), met als doelstelling een verbetering van de gezondheid met 50% in 2030 door een emissiereductie van fijn stof en stikstofdioxide door binnenlandse bronnen, waaronder veehouderijen. Voldoen aan de Europese grenswaarden voor luchtkwaliteit is daarbij gezondheidskundig volstrekt onvoldoende, zoals ook blijkt uit de veel strengere WHO advieswaarden voor fijn stof.

